

Flukt frå Ukraina til Polen – da og no

(Denne ytringa, som er skriva av kona mi, og som eg med litt hjelp har omsett til norsk, treng trulig litt forklaring for eit norsk publikum. Flukten frå Kresy – dei områda som var polske i mellomkrigstida, men no er del av Ukraina, Kviterussland og Litauen, starta hausten 1945, men mange kom også seinare. Når det her skrivast om bestefaren som var ved fronten, var han i den Andre polske hæren innafor den sovjetiske Raude hæren¹. Da Sovjet hadde starta å drive Tyskland tilbake etter slaget ved Stalingrad, blei unge menn skriva ut til denne hæren ettersom dei rykka fram. Da han blei demobilisert, var han på polsk side av noverande grense til Tyskland og fann der ein stad der familien kunne flykte til og overta ein gard etter at tyskarane var fordrive. Resten skal vere mogleg å forstå – også for nordmenn.)

Ein gong måtte bestemor mi pakke i skjul og i lag med barna sine gå ombord på eit godstog som frakta polske landsbybuarar frå dagens Ukraina til dagens Polen. Dei dro ikkje på grunn av endringa av grenser eller trugsmålet om kollektivisering eller sovjetmakten, men på grunn av dei ukrainske Bandera²-tilhengarane. Mannen hennar – bestefar min – kjente seg tryggare ved fronten enn heime. I familiehistorier blei det alltid understreka at ikkje alle ukrainarar var fascistar - dei overlevde, fordi nokon fortalte dei når det var tryggare å overnatte utafor heimen. Dei returnerte til det plyndra huset, i live, utan å møte «gjestene».

Dei håpa at dei skulle reise heim når det roa seg. Etter meir enn ti år, da dei siste transportane av fordrevne kom til dagens Polen, forsto alle at det ikkje blei nokon retur. Da Ukraina ein morgon overraska vakna til si uavhengigheit, sa bestemor mi "no, det er bra", men ho drog aldri til landsbyen sin for å sjå om huset hennar fortsatt sto. Det må innrømmast at separasjonen av den polske og ukrainske befolkninga etter krigen og flytting av grenser var veldig smertefull, men takka vere dette oppsto ikkje den noverande uavhengigheita til Ukraina i ein konflikt med Polen. Sannsynligvis snudde dei eldste Bandera-tilhengarane seg i grava, overraska over at ingen blei banka opp i denne samanhengen.

Vi har alltid blitt fortalt at nasjonar sin sjølvråderett må respekterast. Hvis vi har rett, så har andre det også, sjølv om det gjør vondt, ikke sant?

Ukraina begynte å skape nasjonal politikk og mytologi.

Dessverre, frå over tusen års historie, med utgangspunkt i Kiev Rus, valde dei ut Stepan Bandera og venene hans. Dei blei kvitvaska, malt med heroisme, og det viste seg plutselig at Bandera-tilhengerne var fantastiske menneske som kjempa for Ukrainas uavhengigheit på to frontar – mot nazistane og dei sovjetiske styresmaktene. Mens sistnevnte er sant, er førstnevnte ei historisk oppdaging som overraskar normale menneske. Gitt at dagens Ukraina består av etterkommarane av familiane til Røde Armé-soldater og Bandera-tilhengarar, var det klart at ukrainske styresmakter etter eige ønske kunne påføre seg sjølv interne problem, for ikkje å snakke om internasjonale. Dei tenkte ikkje på eit mogleg scenario som liknar oppløysninga av Jugoslavia, som blei eksplodert av krangel mellom Titoistar, Ustasja og Tsjetnikar og kven veit kva, i tillegg til dei religiøse kranglane.

Dessverre blei det slik – to austlige regionar i Ukraina gjorde opprør fordi dei ikkje ønska den offisielle banderakulten. Det var eit opprør, anten det var eit opprør eller ein skjult krig med Russland – kall det kva du vil, vann dei i det minste praktisk autonomi, til rytmen av ein snikande væpna konflikt på grensa til resten av Ukraina. Innbyggjarane i dei opprørske regionane som tvilte på ideane til dei lokale styresmaktene, flytta ut.

Vi respekterer nasjonar sin sjølvråderett, inkludert skilsmisse, ikke sant?

Men da den russiske hæren for nokre dagar sidan begynte å angripe resten av Ukraina, bombe byar, drepe menneske, forstyrre drifta av grava i Tsjernobyl, var det ikkje snakk om å forsvare opprørsprovinsane, som kjente seg meir knytta til Russland enn til resten av Ukraina.

Vi respekterer nasjonar sin sjølvråderett – la oss hjelpe folket i Ukraina.

Det bør huskast at i Russland får ikkje denne krigen mye støtte, til tross for styresmaktene sin propaganda. Allereie har tusenvis av russiske borgarar blitt arresterte for å ha deltatt i protestar

¹ [https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Army_\(Poland\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Army_(Poland))

² I polsk tekst er her brukt ordet "banderowcy", som er det vanlige polske ordet for tilhengarane av den fascistisk-nasjonalistiske organisasjonen OUN under leiing av Stepan Bandera.

mot denne krigen. Minst to Duma-representantar har offisielt uttalt i media at dei røysta for å anerkjenne uavhengigheita til dei opprørske republikkane, men dei røysta ikkje for krigen. Russarar (= borgarar av Russland) er også menneske, som oss. Ingen har halde folkerøysting der, om dei ønsker denne krigen. For dei er det ein brodermordskrig, fordi at også på ukrainsk side er nær halvparten russisktalande. Sjølv den noverande presidenten i Ukraina er russisktalande.

Vi respekterer nasjonar sin sjølvråderett – la oss hjelpe folket i Ukraina.

Basia 27.02.2022

Originaltekst på polsk

Kiedys moja babcia z dziećmi musiały się chyłkiem spakować i wsiąść do pociągu towarowego wiozącego polskich wieśniaków z obecnej Ukrainy do obecnej Polski. Wyjeżdżali nie z powodu zmiany granic, czy grożącej kolektywizacji, czy władzy radzieckiej, ale z powodu banderowców. Jej mąż - mój dziadek czuł się bezpieczniej na froncie, niż w domu.

W opowieściach rodzinnych zawsze mi podkreślano, że nie każdy Ukrainiec był banderowcem - przeżyli, bo zwykle ktoś im mówił, kiedy lepiej nocować u rodziny. Wracali do splądrowanego domu, ale żywi, bez spotkania z "gośćmi".

Mieli nadzieję, że jak się uspokoi, to wrócą do domu. Po ponad dziesięciu latach, kiedy ostatnie transporty przesiedleńców przyjechały do obecnej Polski, wszyscy zrozumieli, że jednak nie ma powrotów.

Jak Ukraina pewnego ranka ze zdziwieniem się obudziła ze swoją niepodległością, babcia stwierdziła, że "no i dobrze", ale nigdy nie pojechała do swojej wioski, by zobaczyć, czy jej dom jeszcze stoi.

Trzeba przyznać, że powojenne rozdzielanie ludności polskiej i ukraińskiej i przesunięcie granic było bardzo bolesne, ale dzięki temu obecna niepodległość Ukrainy nie powstała w konflikcie z Polską. Pewnie najstarsi banderowcy się przewracali w swoich grobach ze zdziwienia, że nikogo na tą okazję nie trzeba było zatłuc.

Zawsze nam tłumaczono, że należy szanować prawo narodów do samostanowienia. Jeśli my mamy prawo, to inni też, nawet, jeśli boli, prawda?

Ukraina zaczęła tworzyć politykę i mitologię narodową.

Niestety, z ponad tysiącletniej historii począwszy od Rusi Kijowskiej, wydlubali Stepana Banderę i jego kolegów. Wybielili ich, podmalowali doprawili bohaterstwem i się nagle okazało, że banderowcy to byli wspaniali ludzie, którzy o niepodległość Ukrainy walczyli na 2 fronty - przeciwko hitlerowcom i władzy radzieckiej. O ile to drugie, to prawda, to to pierwsze jest odkryciem historycznym wprawiającym normalnych ludzi w osłupienie. Biorąc pod uwagę, że obecna Ukraina łączy potomków rodzin żołnierzy Armii Czerwonej i banderowców, było jasne, że władze ukraińskie mogą na własne życzenie narobić sobie kłopotów wewnętrznych, nie mówiąc o międzynarodowych. Nie pomyśleli o możliwym scenariuszu podobnym do rozpadu Jugosławii, którą rozsadziły kłótnie między titowcami, ustaszami i czetnikami i kto kiedy kogo, jako dodatek do kłótni religijnych.

Niestety, tak to się stało - dwa obwody wschodniej Ukrainy się zbuntowały, bo nie chciały oficjalnego kultu banderowców. Wybuchło powstanie, czy rebelia, czy ukryta wojna z Rosją - jak zwał, tak zwał, wywalczyli sobie praktyczną przynajmniej autonomię, w rytm pełzającego konfliktu zbrojnego na granicy z resztą Ukrainy. Mieszkańcy zbuntowanych obwodów, którzy wątpili w sensowność pomysłów lokalnych władz się wyprowadzili.

Szanujemy prawo narodów do samostanowienia, z rozwozem włącznie prawda?

Ale, kiedy kilka dni temu armia rosyjska zaczęła atakować resztę Ukrainy, bombardować miasta, zabijać ludzi, zakłócać obsługę grobowca czernobylskiego, to już nie było mowy o obronie zbuntowanych obwodów, które czuły większy związek z Rosją, niż z resztą Ukrainy.

Szanujemy prawo narodów do samostanowienia - pomagajmy mieszkańcom Ukrainy.

Należy pamiętać, że w Rosji ta wojna nie ma dużego poparcia pomimo propagandy władz. Już tysiące obywateli Rosji zostało aresztowanych z powodu udziału w protestach przeciwko tej wojnie. Już przynajmniej dwóch posłów do Dumy oficjalnie stwierdziło w mediach, że głosowali za uznaniem niepodległości zbuntowanych republik, ale nie głosowali za wojną. Rosjanie (=obywatele Rosji) to też ludzie, jak my, nikt nie zrobił u nich referendum, czy chcą tej wojny. Dla nich to jest wojna bratobójcza, bo po stronie ukraińskiej też jest przynajmniej blisko połowa Rosjan. Nawet aktualny prezydent Ukrainy jest rosyjskojęzyczny.

Szanujemy prawo narodów do samostanowienia - pomagajmy mieszkańcom Ukrainy.